

Akantusbladet i dansk bygningskultur

Af Søren Vadstrup
Juni 2020

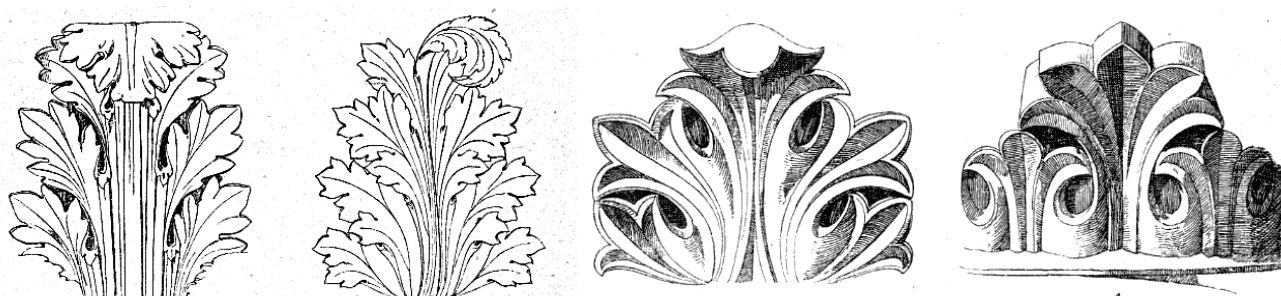
Akantusbladet er et af de mest yndede ornamenter i al menneskelig dekoration – på stort set alle former for genstande, i stort set alle lande og til stort set alle tider - bort set fra før ca. 420 f.Kr. og de sidste 70-80 år: På bygninger, skulpturer, møbler, skibe, skilte, bøger o.m.a., i stort set alle håndværksfag: Stenhugger, billedskærer, snedker, møbelsnedker, stukkatør, bronzestøber, gørtler, dekorationsmaler, glarmester, smed, teglbrænder, væver, syerske, bogbinder m.fl. – og i stort set alle materialer: Marmor, sandsten, granit, mursten/-tegl/terracotta, træ, gips, puds, cement, smedjern, støbejern, zink, kobber, messing, bronze, maling og stof-/klæde mm. og i stort set alle former: Naturalistiske eller stiliserede, *unyttige* som ranke, dyrebilleder, tapeter - eller *nyttige* som rammer, konsoller eller som hængsel, klinkefald, dørgreb eller hasper. Bort set fra de sidste eksempler, bruges det spinkle akantusblad stort set aldrig til at *bære* eller *holde* noget. Det er først og fremmest ren dekoration.

Akantusplanten

Den kolossale udbredelse af akantus-dekorationerne overalt står i mærkelig kontrast til, at akantusplanten er en forholdsvis sjælden urt, der fortrinsvis vokser på nordsiden og sydsiden af Middelhavet, men i dag ikke i den østlige ende, hvad den dog må have gjort tidligere. Akantus vokser således heller ikke i Norden og ikke i resten af Europa. De fleste 'akantus-kunstnere', nord for Italien og Grækenland, har derfor aldrig selv set planten. Kun i bøger, på mønstertegninger eller på andre genstande. Men en stor del af tegneundervisningen for håndværkere og arkitekter, handlede helt frem til 1920-erne, om at tegne de smukke akantusblade i alle mulige former. Bl.a. de korinthiske kapitæler i den kgl. afstøbningssamling.

Mange forveksler akantusplanten med bjørneklo, som hører til Skærmplanterne. Eller tidsler, der også er tornede. Det gælder f.eks. i Tyskland, hvor akantusdekorationer ofte kaldes for 'Distelwerk'.

Men det, der helt tydeligt har fascineret kunstnere, håndværkere, formgivere m.fl. – og deres kunder – er akantusbladets utroligt elegante, og altid spændstige 'krølle', nærmere 'svirp', på de meget fligede blades spidser. Selve bladene 'slår' et tydeligt S – det krummer først den ene vej, og så den anden, for at slutte med en lille fin og formfuldendt krølle, helt ude i spidsen. Og mens en normal spiral f.eks. kører i næsten koncentriske og symmetriske cirkler, snor akantusbladets krøller sig tættere og tættere på centrum, som et sneglehus – bare mere elegant i sin viltre asymmetri. Og de mange flige på selve bladene, gentager ofte denne bevægelse. At bladene også har små torne, har givet planten dens navn, efter det græske ord 'akanttha', der betyder en 'torn'.

Det korinthiske kapitæl

Korinthisk kapitæl, tegnet i 1826 af arkitekten Johan Georg Kretz (1810 – 1857) – formentlig en opmåling og lavering af et kapitæl på den Kgl. Afstøbningssamling. Danmarks Kunstbibliotek

Kunsthistorikerne har fundet de ældste søjlekapitæler i Grækenland med akantusblade på Apollotemplet i Bassae, ikke langt fra Olympia på Pelopones, dateret til 420 f.Kr. Men det sker samtidigt med at billedhuggerne i Athen udsmykker det nybyggede Erechtheion Tempel på Akropolis med en frise med akantusblade.

Den romerske forfatter, arkitekt og ingeniør Vitruvius (75 før Kr. – 15 e.Kr.) skriver at det var den berømte græske arkitekt og billedhugger Callimachus, der netop levede i slutningen af 500-tallet før Kristus, og arbejdede på Akropolis, der 'opfandt' det korinthiske kapitæl og den korinthiske søjleorden. Her indgår akantusblade som et vigtigt element, og som ikke mindst de romerske arkitekter og billedhuggere, små 300-400 år senere, anvendte i stor udstrækning i Rom og hele romerriget.

Det korinthiske kapitæls tilknytning til byen Korinth forklarer Vitruvius med følgende sagn: En ung pige fra Korinth var død, og på hendes grav satte hendes amme en rund kurv med alle de småting, herunder madvarer, som pigen i levende live havde holdt af, og lagde til sidst en stor teglsten som dække oven på kurven. Kurven var tilfældigvis placeret lige over roden af en akantusplante, så da foråret kom, skød akantusbladene op langs siderne af kurven. Men hvor stænglerne mødte dækstenens Hjørner, måtte de bøje sig udad og danne snirkler – meget lig de joniske søjlers (hjørne)volutter. Billedhuggeren Callimachus, der tilfældigt kom forbi og så det smukke og skulpturelle syn, blev inspireret af dette motiv til at skabe det korinthiske søjlekapitæl. (Kilde: Chr. Axel Jensen: *Stilarternes Historie*, København 1912)

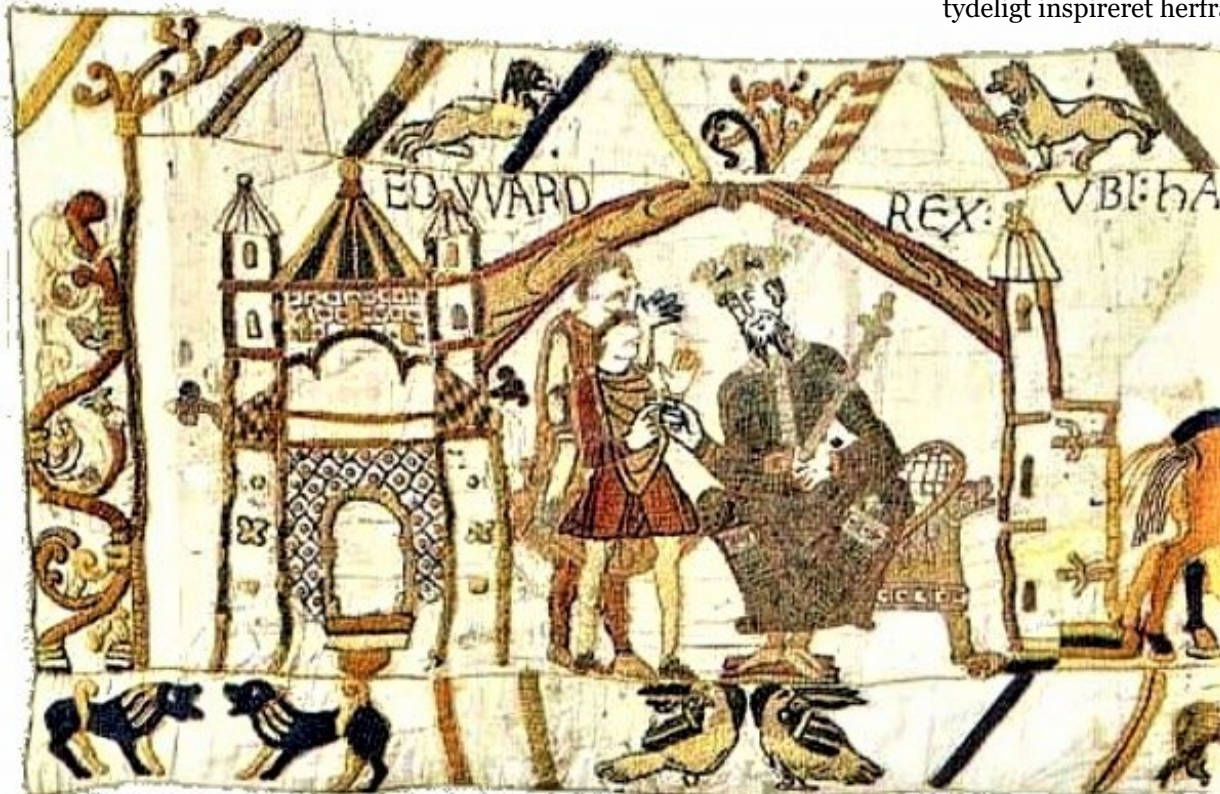
Der er det rigtige ved historien, at akantusplanten helst vil gro på et beskyttet sted, op ad en sten eller et gærde. Dernæst kan man, når man ser det korinthiske kapitæl, tydeligt fornemme både kurven og teglstenslåget, der er omkranset af akantusplanter. Begge dele kan dog sagtens være efterrationaliseringer. Under alle omstændigheder kan man med det korinthiske kapitæl se hvor eminent dygtige håndværkere, skulptører og kunstnere, datidens græske billedhuggere var blevet. Så det var vel også værd at vise.

Et så ekstremt benyttet ornament, anbragt på alt fra templer over kirker til bondehuse, skulle man tro havde en dybere symbolik, end de fortærskede 'liv og frugtbarhed', der har baggrund i ovennævnte sagn. Så tror jeg mere på 'skønheden og det gode' - som nævnt fordi enhver kunstner kan se hvor smuk og raffineret bladernes spændstige S-form, med den lille ekstra krølle, er. Alene eller gentaget, forenklet eller detaljeret. I forenklet form bliver krøllen til en lille rund 'fortykkelse', S-set bliver ind imellem til et 'dobbelt-S' eller S-formen får et 'skarpkantet' knæk, som en 'staf-kehl' profil. Men de små flige i kanterne er næsten altid med, som akantusbladets særlige kendetegn.

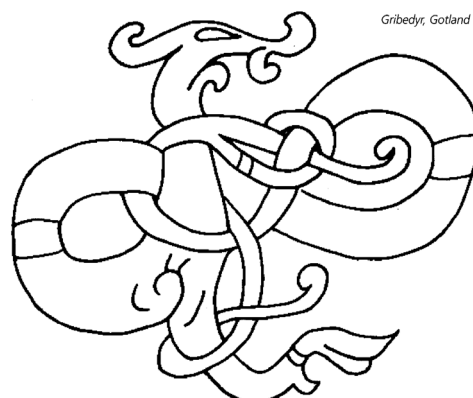
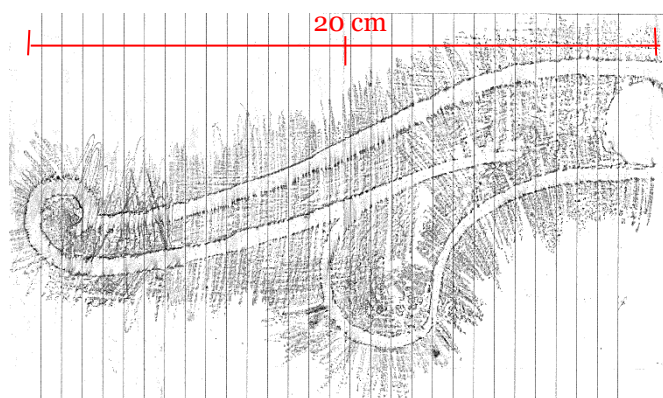
Indenfor de fire klassiske søjleordner regnes den akantusudsmykkede korinthiske søjle for den letteste, spinklest og mindst bærende (bæredygtige) - på Colossæum sidder den f.eks. i det øverste stokværk – modsat den kraftige doriske søjle. Derfor står de to søjler for henholdsvis det 'kvindelige' og det 'mandlige' – og de to andre søjleordner må så klare det imellem!

Norden: Vikingetiden og Urnesstilen

Det siger meget om akantusbladets 'gennemslagskraft', at efter at have været anvendt i den græske og romerske antik fra omkring 400 før Kr. til Romerrigetets fald i 476 e. Kr., indfinder akantusbladet sig i den nordiske dekorationskunst omkring 800-850 efter Kr. På billedsten, bl.a. på den store Jellingstens kristus- og løvebillede, på sølvsmykker, på dvikingskibe, bl.a. på deres forgyldte vindfløje, i bogmalerier og på tekstiler, bl.a. det 30 meter lange Bayeux-tapet fra 1066. Langt fra så ekvilibrisk som i antikken, men tydeligt inspireret herfra.

Starten på Bayeux-Tapetet, hvor den engelske kong Edward sidder på sin tronestol hører nyt – begynder med en lodret akantus-bort – let kendelig på S-formerne med den ekstra 'krølle' i enden og opsplitning i flige..

T.V.: 'Afgnidning' ved forfatteren af en udskåret dekoration på det danske Skuldelev-5 skib fra ca. 1030 – tydeligvis en akantusranke. T.H.: Et gotlandsk 'gribedyr' i 'Urnesstil' fra samme tid (1040 – 1160).

Og nu i farver:

Hørning-planken fra Danmark, ligeledes i urnesstil og ligeledes fra omkring 1060: Ormens dobbelte S-form, halens og næsens 'svirp' og den udfligede næsekrolle og mund – er tydelige 'lån' fra den sene antiks og de byzantinske akantusblad-dekorationer. Akvarel: Søren Vadstrup.

Romansk stil, gotikken og renæssancen

Fig. 126. Romansk Fantasikapitel. Fra Dalby Kirke i Skaane.

Illustration af E. Rondahl i bogen 'Stilarternes Historie' af Chr. Axel Jensen, København 1912, side 129.

Det nordisk fremstillede, byzantinsk inspirerede, søjlekapitel fra 1060-erne viser en meget smuk, plastisk og livagtig gengivelse af akantus-bladet. Det virker endda som om stenhuggeren har kendt til Vitruvius' beretning om akantusplanten, der vokser op langs den runde kants kant og afbøjes af stenpladen.

De danske romanske stenkirker (1060-1250) er naturligvis også fyldte med akantusdekorationer, på portaler og tympanon, på søjlekapitæler, på bladfriser, på døbefonte og på kalkmalerier. Og det selv om dette motiv slet ikke er et kristent symbol, snarere tvært imod, den intensive brug af disse på de græske og romerske (hedenske) templer, taget i betragtning.

Også gotikkens teglstenskirker (1250 – 1550) har søjlekapitæler, vinduesposte og ikke mindst altertavler og prædikestole, fyldt med akantusblad-dekorationer. Sin sande storhedstid som dekoration får akantusbladet imidlertid i renæssancen (1550 – 1650) – hvor vi ser meget flot udskårne akantusblade på de udvendige knægte af træ, der bærer bybindingsværkshusenes stokværksfremspring eller gavlfremspring.

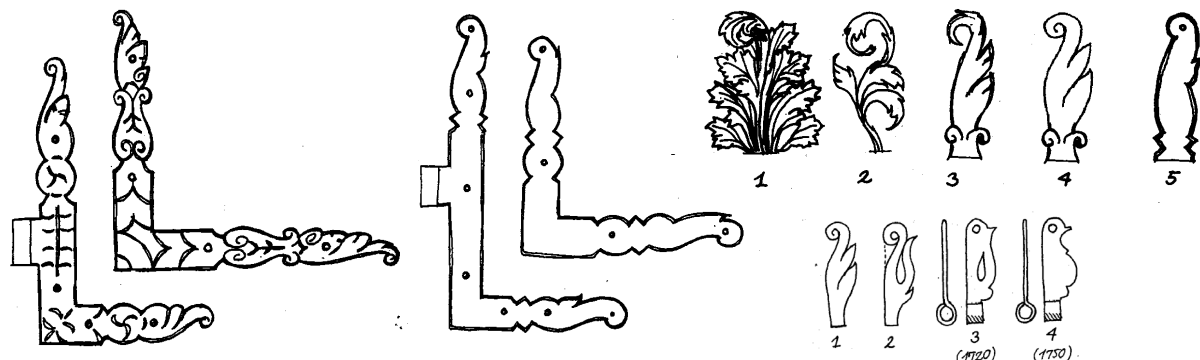

Renæssance-bindingsværksfacade i Helsingør med udkraget stokværksfremspring med udskårne knægte med akantusblad-dekoration. Normalt er disse malet over med tyk maling eller kalk, så man ikke kan se detaljerne, men under restaureringen i 2018 kunne man se de fuldstændigt skarpe og forfinede detaljer, skåret for over 400 år siden.

På fyldholterne mellem knægtene ses en anden af renæssancens populære plante-dekorationer, rosen eller rosetten, som den også kaldes, omkranset af palmetter – vifteformede ornament, inspireret af palmeblade. Et motiv, der stammer helt fra det gamle Ægypten for 5.000 år siden – mod akantusbladets sølle 2.440 år.

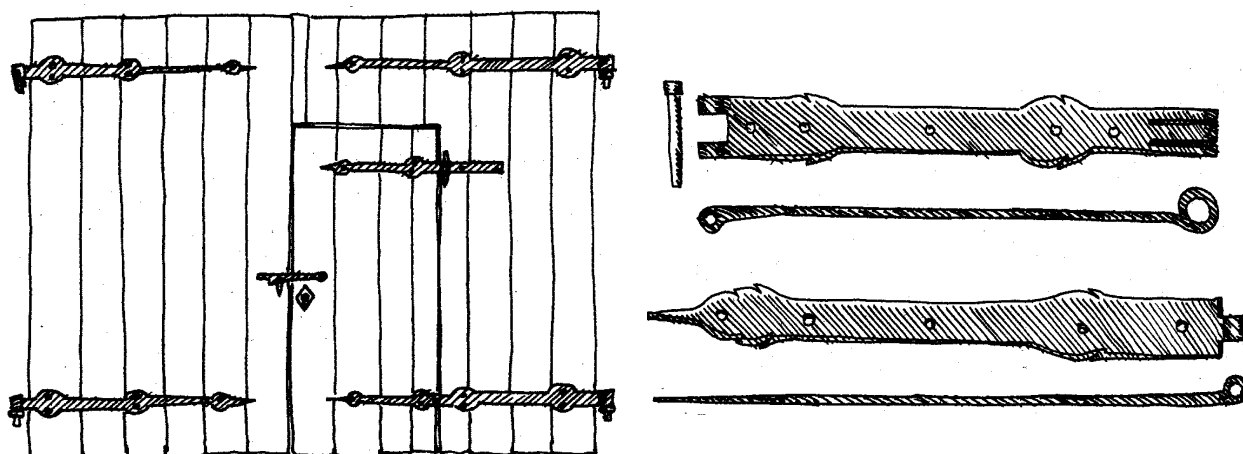
Barokken og rokokoen

Også i smedefaget får akantisbladet lov til at udfolde sig, og naturligvis i stenhuggerhåndværket og billedskærerfaget. Men det er som om smedene slet ikke kan lade være med at inddrage akantisbladet i alt, hvad de laver. Og de sætter tydeligvis også en ære i, visse steder at forenkle bladet mest muligt – nærmest til ukendelighed, for de 'uindviede'.

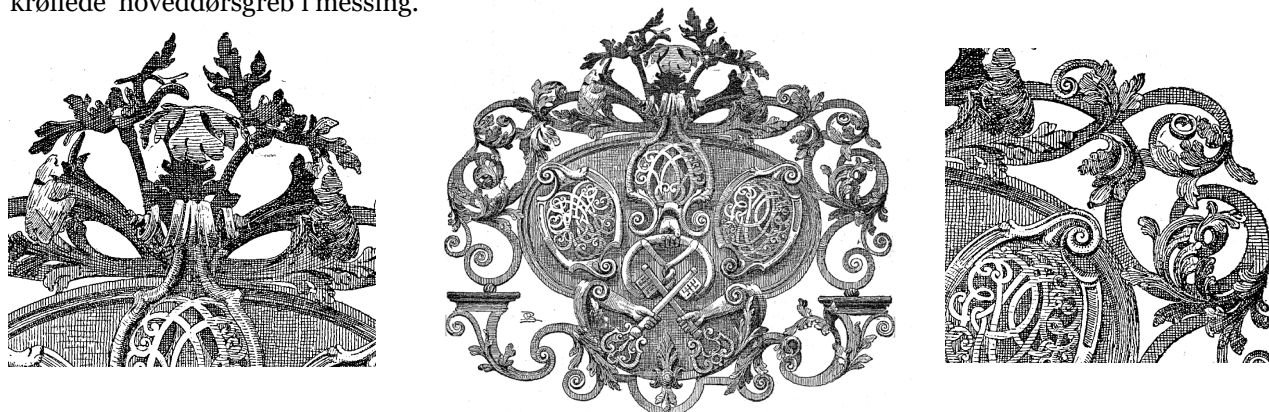
Vinduesbeslag med akantisblad-motiv – henholdsvis hjørnebåndshængsler og 'fugleanverfer'. Tegningen viser, hvordan det oprindelige meget dekorerede udseende har udviklet sig til langt mere forenklede former.

I barokken (1650 – 1750) kryber akantisbladmotiverne indendørs og går helt grassat i viltre, asymmetriske, vredne og fantasifulde former i de sidste 10-15 år, kaldt rokokoen, før den kølige klassicisme (1750 – 1850) lukker det 'bal'. Men på grund af klassicismens dyrkelse af den antikke arkitektur, dukker der 'krøllede' akantisblad op igen, trods klassicisternes forenkling og 'udretning' af de vredne og krøllede hængsler og beslag med mere. Nu i bare som 'ægte' antikke gesimser, korintiske kapitæler og andre dekorationer.

To-delte, båndhængsler fra Stenbrudsgården på Bornholm. Den fligede bladform, der ender i en spids er helt tydeligt et akantisblad, ligeledes de 'tornagtige' indhak i siderne, der referer til det græske navn 'Akantha' = tornet.

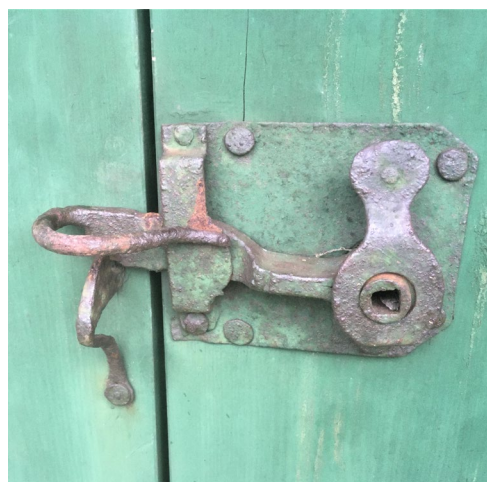
På historicismens bygninger (1850 – 1930), hvor man jo gentager alle de tidligere stilarter, bliver akantisbladet nærmest det 'gennemgående' motiv, der binder stilarterne sammen, herunder også i den meget dekorerede Jugendstil. Modernismen (1930 -) derimod, har åbenbart fået nok. Men her 90 år senere må akantisbladet alligevel være savnet, idet det ofte optræder på parcelhusenes dørhæng af messing eller 'krøllede' hoveddørs greb i messing.

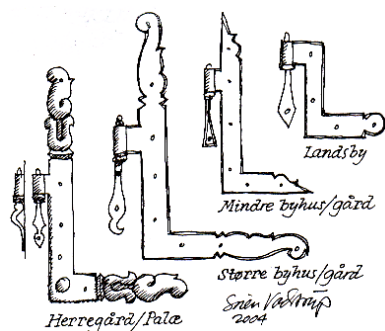
Tysk rokokko smedearbejde fra Leipzig fra 1754 viser, hvor livagtigt akantisbladet kan blive 'krøllet rundt' i smedejern.

Akantusblad-dekorationer på danske landhuse

På et ganske ydmygt og ikke specielt prætenttøst bondehus fra 1740 i landsbyen Viby på Fyn forekommer akantus-bladet f.eks. på 24 forskellige genstande og variationer: På porthængsler, på hoveddørens overrude samt dørgreb og skudrigler. På vinduernes hjørnebåndshængsler, hasper og stormkroge. På de indstukne dørhængsler og bukkehorns-hængsler samt messingdørgreb, på revledørenes klinkefald, på støbejerns-ovne og brændekomfuret og på stolerygge. Medregnes den 'liggende karnis' markante S-profil, som en reminiscens af akantusbladets *S-svirp*, kan man også tælle dørenes karnis-profilerede rammestykker, dørindfatningerne, vinduesprofilerne, loftbjælker og portrevler med.

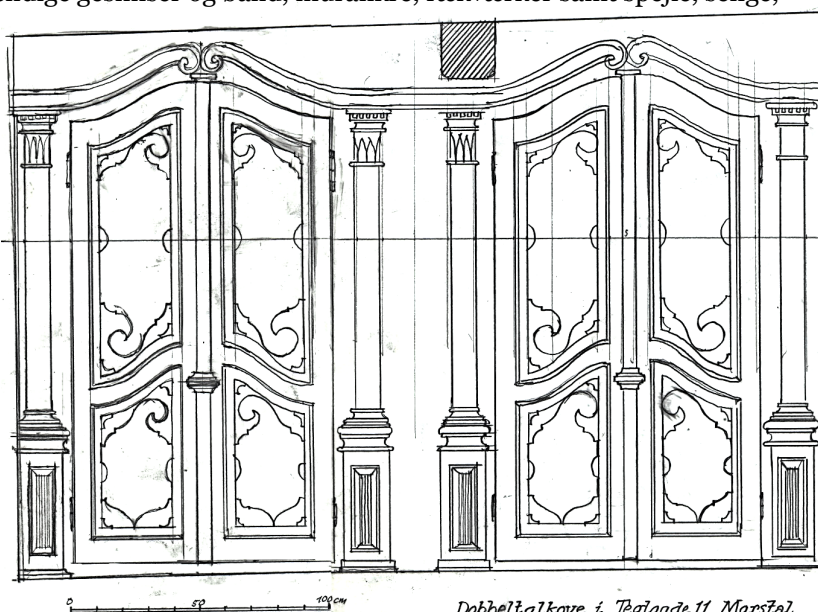

På andre og finere bygninger finder man ud over disse eksempler også akantusbladet på indvendig stukdekorationer, lysekroner, udvendige gesimser og bånd, murankre, rækværker samt spejle, senge, kommoder og kommodegreb.

Vinduesbeslag fra 1750-erne (rokoko) med akantusblad-motiver i forskellige detaljerings niveauer.

Dobbelt-alkove, ligeledes i rokoko, med 'akantusblade-krøller' på dørene. Minors hus i Marstal.

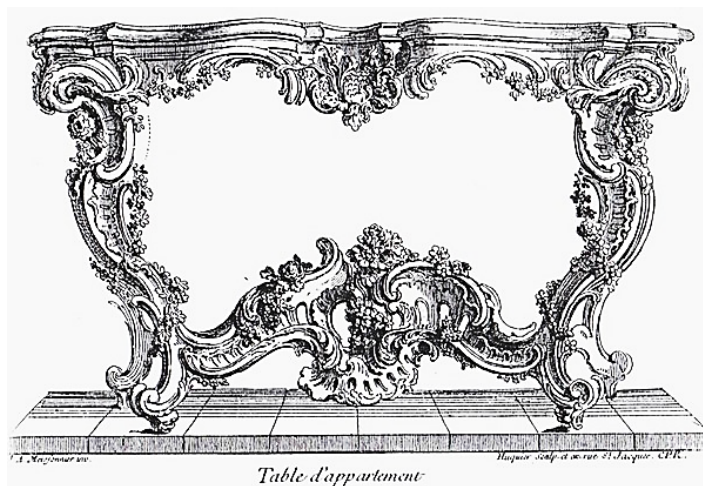
Dobbeltalkove i Teglgade 11, Marstal
maj 2015. Skitset med kvadraterne Søren Vadstrup

Akantusblad-dekorationens repræsentationsformer

Som nævnt findes der akantusblad-dekorationer på alle mulige genstande, i alle mulige materialer og i alle mulige variationer. Alligevel kan man interessant nok finde en række fælles træk i motivets historiske og tekniske udvikling og arkitektoniske former.

Naturtro-stiliserede, plastiske akantusblad-dekorationer

Det helt naturtro akantusblad finder vi på søjlekapitæler, volutter eller relieffer og ranker. Dette er muligt, men håndværksmæssigt ret krævende at udføre i materialer som smedjern, messing, bronze og zink. Men det er endnu mere imponerende, at de spinkle og krøllede former også kan udføres med så stor livagtighed i marmor og sandsten, og faktisk også i træ og gips samt udbanket (udpunslet) jernplade, zinkplade samt støbejern.

Til venstre en renæssancekonsol på et bindingsværkshus i Danmark. Til højre et fransk konsolbord i rokoko. Rokoko blander akantusbladet med alt muligt, der også snor og vrider sig: konkylier, muslingeskaller, opskyllet tang, vindrue- og blomsterklaser, med mere. Også utroligt at så spinkle og vredne former i træ kan holde til noget.

Naturtro-stiliserede, plane akantus-dekorationer

Det samme gælder malede akantusblad-dekorationer, tapeter eller tekstiler.

To smukke Akantus-tapeter af William Morris, der ellers elsker pilebladene, og en 'bondemalet' komode.

Naturtro-stiliserede akantusblade i Bas Relief

Næst mest naturtro er plastiske relieffer og ranker i såkaldt lavt relief (Bas Relief), der kan være i træ, natursten, gips, puds eller udpunslet zink.

Indvendig stuk-gesims med akantusblade i Bas Relief

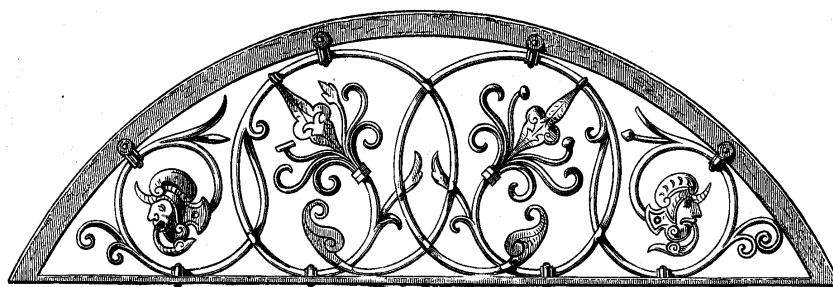
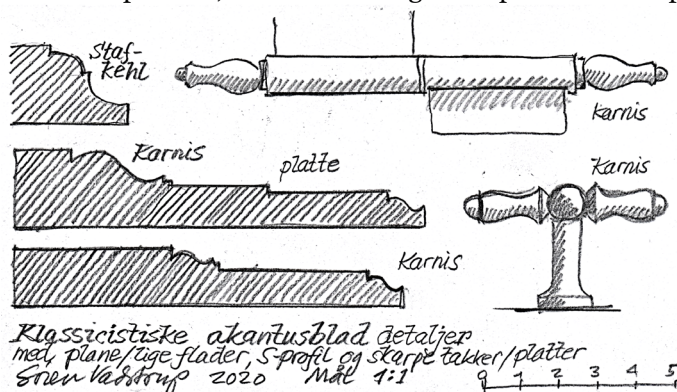

Fig. 77. Oberlichtgitter. Deutsche Renaissance. Villa Bergau in Nürnberg. 16. Jahrh.

Stiliseret, plastisk akantusblad

For di akantus-dekorationerne nogle gange skal have et nyttigt formål, må man ofte omskabe det naturtro akantusblad – til noget mere abstrakt, idet vi dog stadig kan identificere en række tydelige træk fra det rigtige akantusblad. Her er smedejernet igen på banen med gitre, klinkefald, rhombestabler, men det kan også være messinglysekrone og andre gørtlerarbejder. Se side 6.

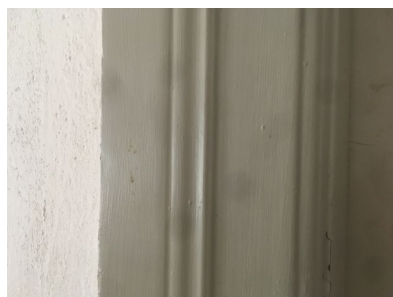
Barokken og rokokoen (1660 – 1760) kan her boltre sig i slyngede, fligede og asymmetriske former, der var på mode her, men klassicismen og senklassicismen (1760 – 1860) må opretholde streng 'klassisk' symmetri og meget forenklede former. Så de vredne og asymmetriske akantus-dekorationer bliver konsekvent 'rettet ud' til helt lige og rette former på de klassicistiske vinduesbeslag, indfatninger, dørhængsler og dørgreb. Men interessant nok genfinder vi akantusbladets S-form på selve de antikke bygnings kraftigt underskårne karnis-profil på lister og friser, og så må den jo være god nok. Og det samme gælder 'staf-kehl' profilen, der lancerer nogle skarpe knæk eller 'platter' mellem konvekse og konkave kurver.

Klassicistiske akantusblad detaljer
med plane/lige flader, S-profil og skarpe takter/platter
Søren Vadstrup 2020 Mål 1:1

Tandsnit-gesims og cornice-gesims
venåt på hovedet – set fra stenhuggerens arbejdsvinkel.

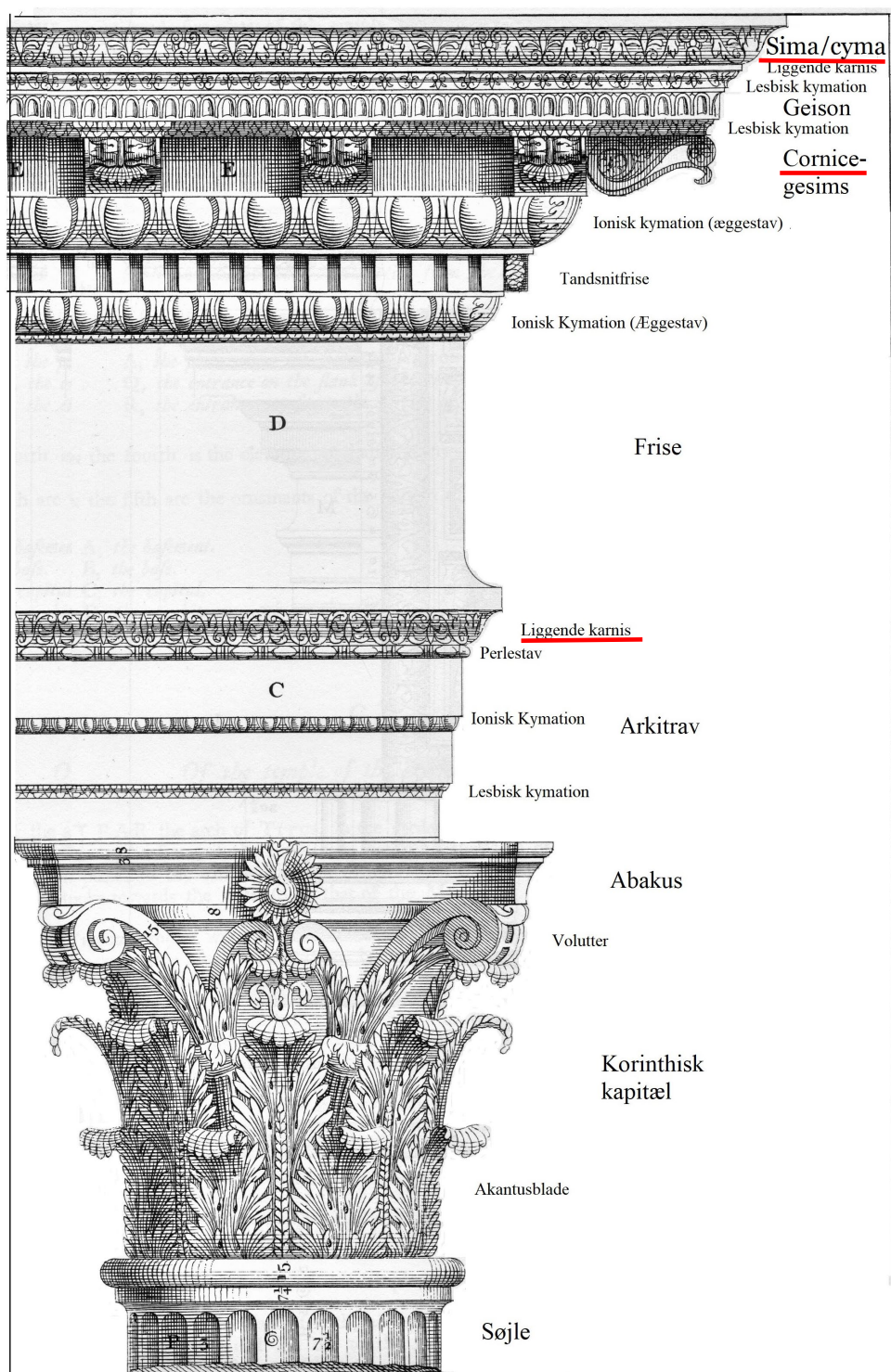
De 'krøllede' akantusblade sneget sig også ind andre steder på de klassicistiske bygninger. Den akantusblad-besmykkede, såkaldte 'cornice-gesims', der findes på entablementet på antikkens korinthiske templer (se næste side), var meget brugt på klassicismens bygninger, så her måtte stenhuggerne finde de gamle mønstrebøger frem og få gang i 'S-svirpet' igen.

Det S-formede, kraftigt underskårne, liggende karnis-profil sidder på mange af klassicismens snedkerarbejder som indfatninger, døre, vinduer, portreblernes kanter, bjælkekanter, panellister mm.

Mange er måske overrasket over, at denne lille høvlede S-profil kan referere til et bølgende og fliget akantusblad fra antikken. Men i den korinthiske søjleorden, der som nævnt var 'moderen' til akantusbladet som arkitektur-dekoration for snart 2500 år siden, er akantusmotivet tydeligvis knyttet til forskellige elementer med lignende S-profiler. På græsk bliver de kaldt 'sima' eller 'cyma' - på dansk kaldt 'karnis' (efter tysk: Karnies). Cyma findes i to udgaver: Den liggende karnis (Cyma Recta) og den stående karnis (Cyma Reversa). Den stående karnis er altid dekoreret med indhuggede, såkaldte 'hjerterblade' (lesbisk kymation), mens den liggende karnis, altid er dekoreret med indhuggede akantusblade (korintisk kymation).

Det græske ord 'sima/cyma' (küma), for denne S-profil, der også indgår i ordet 'kymation', betyder i øvrigt en 'svulmende bølge' – i overført betydning også en 'stor og rund', gravid kvinde, efter 'kúō = blive gravid'. Det danske (og tyske) udtryk for den samme profil, 'karnis' stammer fra græsk 'koronis' (!) = krumning.

Det korinthiske kapitæl og entablement (fra fransk, efter italiensk: 'intavolatura', fra latin: in = på, og tabula = planke, senere bord, d.v.s. en planke/bjælke, der hviler på de bærende søjler, på dansk murkronen).

Modsat de doriske og ioniske søjleordener findes den korinthiske søjleorden, og specielt dens entablement i utallige variationer. Renæssancearkitekten Andrea Palladio (1508 – 1580) har i sine 'Fire bøger om Arkitektur' (I quattro libri dell'architettura) fra 1570, tegninger af mindst 10 forskellige. Én af disse er vist her.

Gennemgående træk for den korinthiske søjleorden og entablement er dog (1) kapitælets akantusblade, (2) den tredelte arkitrav (bærende bjælke), herover (3) den enten glatte eller rigt dekorerede frise, herover (4) den udkragede kransgesims (geison), afsluttet med (5) en tagkant, bestående af en profileret liste i marmor eller terrakotta, som kroner gesimsen og fungerer som tagrende, evt. med vandspyer.

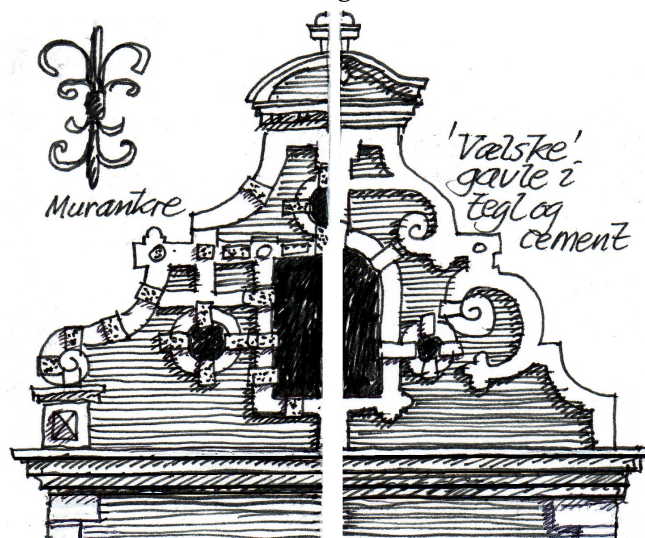
Af disse er (1) selve kapitælet, samt den liste, der adskiller arkitraven og frisen, plus kransgesimsen (3) og selve tagkanten (5) dekoreret med akantusblad-motiver. Og de tre af disse elementer, repræsenterer den liggende karnis (mærket med **rødt**). Den liggende karnis er derfor specielt knyttet til akantusbladet på de græske og romerske templer, så det er ikke 'helt i skoven' at knytte den liggende karnis, der findes på mange snedkerarbejder i dansk bygningskultur, til gestaltningen af et akantusblad – i ægte klassicistisk ånd.

Stiliseret, fladt akantusblad

Straks værre er det når akantusbladet skal være helt 'fladt' som på vindueshængsler og hjørnebånd samt anverfere og stormkroge. Endvidere porthængsler, bukkehornshængsler, pladehængsler, alkovelåger mm. Jeg har vist flere eksempler på, at dette ovenfor. Og hvordan disse har udviklet sig ud fra akantusbladet.

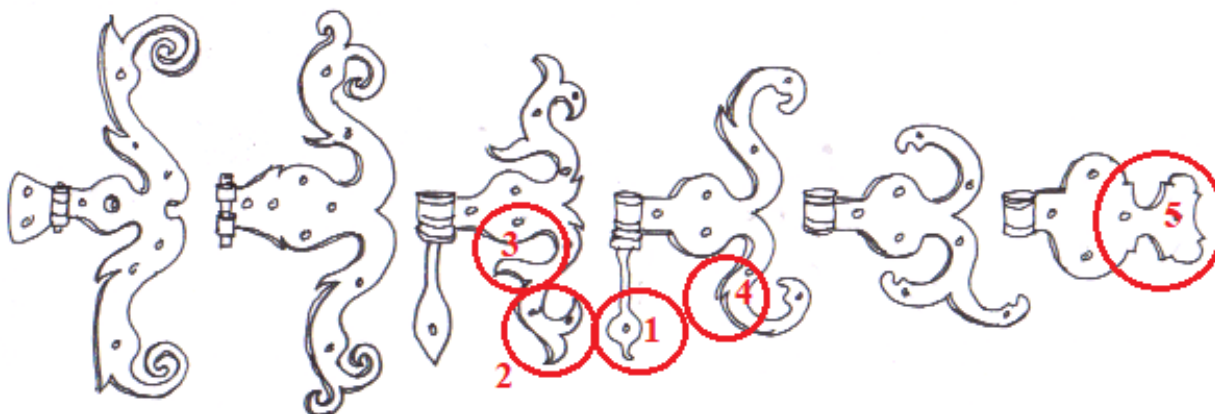
I historicismens bygninger fra 1850 – 1930) bl.a. i stilarterne nyrenæssance (tegningen), nybarok og nyrokoko, dyrker arkitekterne igen akantusbladsdekorationer overalt. Herunder både de naturalistiske, men også som her de rent stiliserede former. På tegningen ses bl.a. de meget populære 'vælske gavle', det vil sige udsmykkede gavle med rundbuede, S-formede eller konkave, svungne gavludsmykninger – tydeligt inspirerede af akantusbladets krøller og buer, inklusive murankre.

'Vælsk' betyder egentlig 'italiensk', og blev brugt før i tiden om folk eller 'noget', der stammer fra middelhavslændene, hvor man derfor også talte 'kaudervælsk'. Så det lille 'vælske' akantusblad har også i den henseende ikke så lidt på samvittigheden.

Akantusbladets fem 'kendetegn'

Men hvordan kan man se på en helt flad og meget stiliseret dekoration om den er i familie med akantusbladet – eller ikke? Først og fremmest kan man 'kende' en akantusblad-dekoration i alle dets hundredevis af variationer på følgende fælles træk, som jeg allerede har været inde på ovenfor, og hvorved den også adskiller sig fra diverse andre plantemotiver, f.eks. palmetter, rosetter, liljer, vinblade, figenblade, laurbærblade, egeløv osv., som ranker eller guirlander:

De fem måder, man kan kende en helt plan akantusblad-inspireret dekoration på, eksemplificeret ved udviklingen af dørhængsler frem til ca. 1770. de samme fem karakteristika for akantusplanten går igen i alt fra 'vælske gavle' over murankre til nøglehuls-skilte.

Generelt er akantusbladet karakteriseret af ret spinkle og slanke former, i helt lige eller bløde og runde kurver, der både udviser symmetri og asymmetri – på de forskellige leder. De følgende elementer forekommer ikke alle sammen samtidigt, men ofte.

- 1: En fliget bladform, der ender i en spids. Eventuelt en dobbelt-spids, stor + lille. Aldrig tre – selv om det 'ægte' akantusblad faktisk ender med tre flige.
 - 2: Asymmetrisk S-form, afsluttet med en lille 'krølle'. Evt. et dobbelt-S.
 - 3: Lidt tyndere S-slyngede former, der 'fliger' sig ud fra hovedformen, eller denne deler sig i to.
 - 4: Små flige i dekorationens kanter eller former,
 - 5: Runde former, der afbrydes af skarpe knæk, takker eller V-hak, f.eks. konveks-konkav.
- Her er vi som tidligere nævnt ovre i *klassicismens* forenkling og 'udretning' af akantusbladet til denne tids mode.

Et mesterligt stykke design

Dette hjørnebåndshængsel med tilhørende hjørnebånd, anverfere, stormkroge og stabler, fra ca. 1730 – repræsenterer efter min mening et af det mest smukke, forfinede og fremragende stykker bygningsdesign i Danmark.

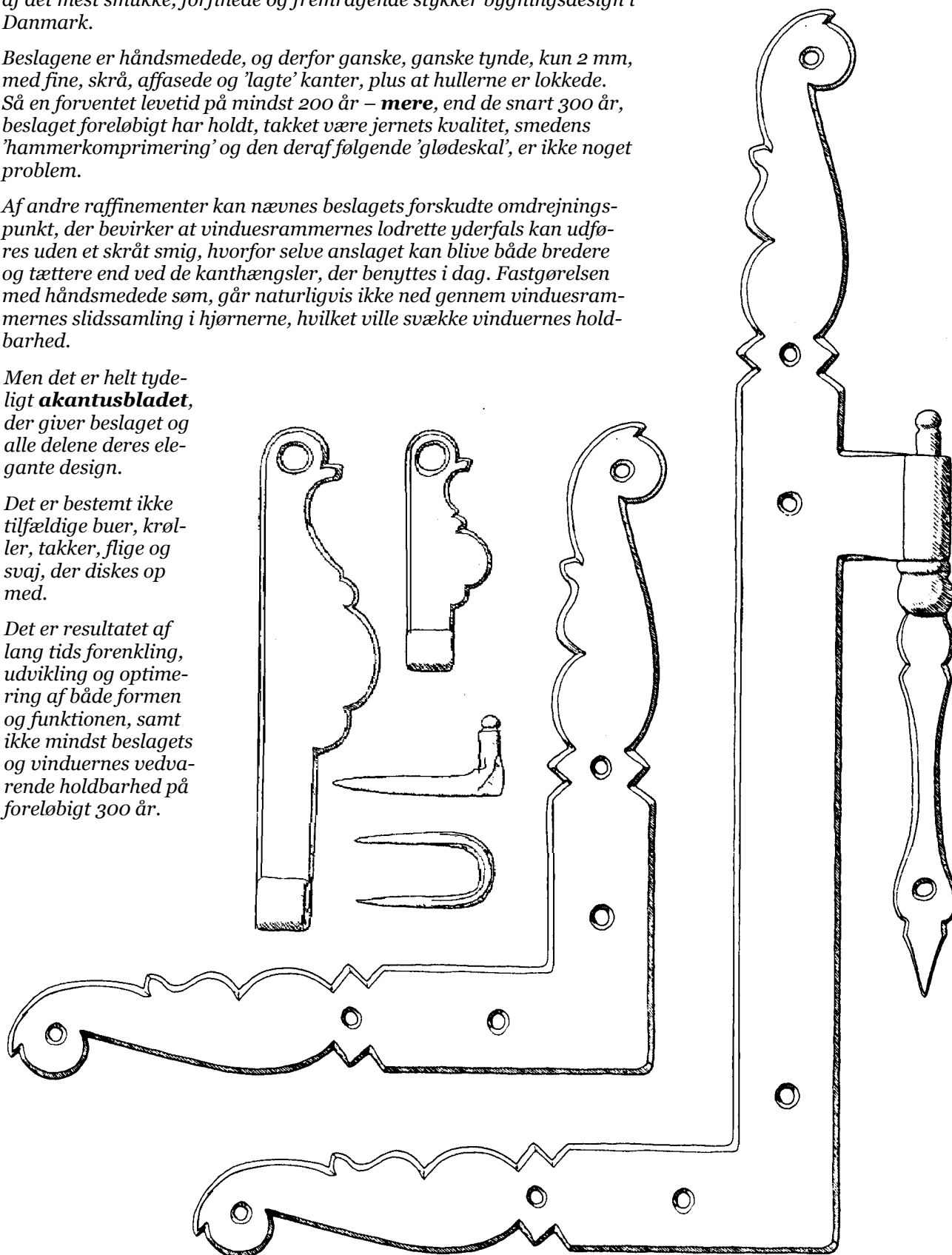
Beslagene er håndsmedede, og derfor ganske, ganske tynde, kun 2 mm, med fine, skrå, affasede og 'lagte' kanter, plus at hullerne er lokkede. Så en forventet levetid på mindst 200 år – **mere**, end de snart 300 år, beslaget foreløbigt har holdt, takket være jernets kvalitet, smedens 'hammerkomprimering' og den deraf følgende 'glødeskal', er ikke noget problem.

Af andre raffinementer kan nævnes beslagets forskudte omdrejningspunkt, der bevirker at vinduesrammernes lodrette yderfals kan udføres uden et skråt smig, hvorfor selve anslaget kan blive både bredere og tættere end ved de kanthængsler, der benyttes i dag. Fastgørelsen med håndsmedede søm, går naturligvis ikke ned gennem vinduesrammernes slidssamling i hjørnerne, hvilket ville svække vinduernes holdbarhed.

Men det er helt tydeligt **akantusbladet**, der giver beslaget og alle delene deres elegante design.

Det er bestemt ikke tilfældige buer, krøller, takker, flige og svaj, der diskes op med.

Det er resultatet af lang tids forenkling, udvikling og optimering af både formen og funktionen, samt ikke mindst beslagets og vinduernes vedvarende holdbarhed på foreløbigt 300 år.

Kilder:

Chr. Axel Jensen: *Stilarternes Historie*, København 1912
– plus egne iagttagelser, skitser, opmålinger og registreringer.

Baggrundsmaterialer fra undertegnede, om stilhistorie og håndværk

Hvorfra flere illustrationer i denne artikel stammer – yderligere 7 bringes herunder:

Vadstrup, Søren: *Håndværk og Bygningsrestaurering*. Forskning og ny viden om istandsættelse af ældre Bygninger (2018) <https://www.bevardithus.dk/wp-content/uploads/01-haandvaerk-og-bygningsrestaurering-2-2018.pdf>

Vadstrup, Søren: *Port- og dørbeslag*. Information om Bygningsbevaring. Kulturstyrelsen 2014 https://slks.dk/fileadmin/user_upload/SLKS/Omraader/Kulturarv/Bygningsfredning/Gode raad om vedligeholdelse/5.3 Doer- og portbeslag.pdf

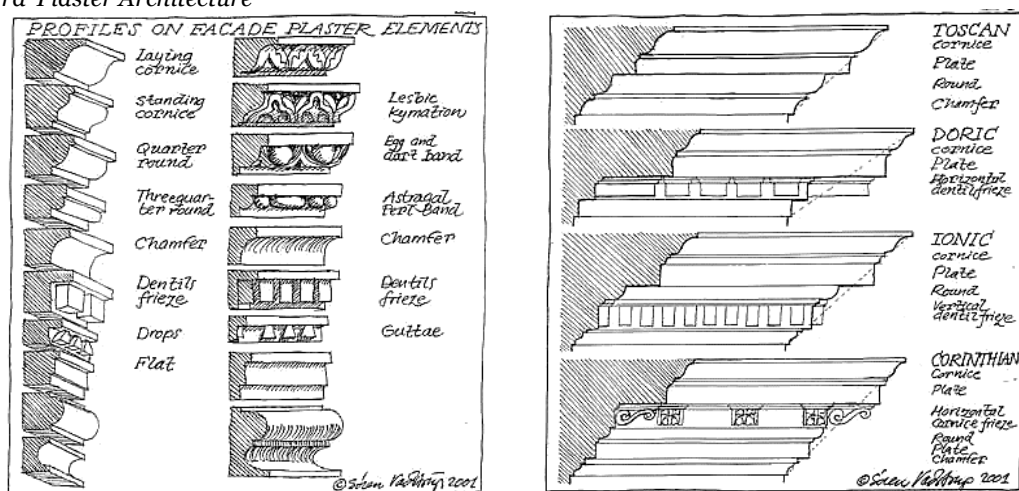
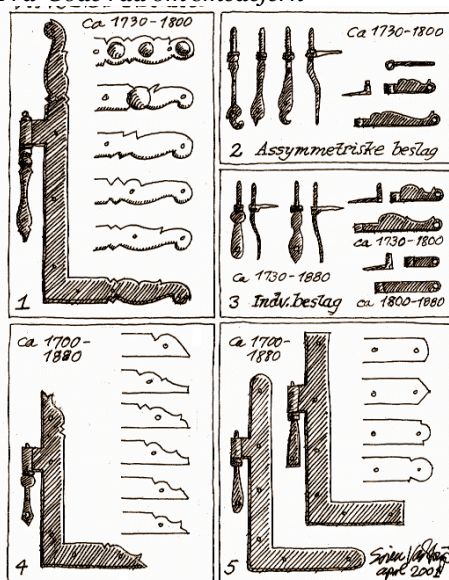
Vadstrup, Søren: *Vinduesbeslag*. Information om Bygningsbevaring. Kulturstyrelsen 2014 https://slks.dk/fileadmin/user_upload/SLKS/Omraader/Kulturarv/Bygningsfredning/Gode raad om vedligeholdelse/5.7 Vinduesbeslag.pdf

Vadstrup, Søren: *Gode råd om smedejern på bygninger, istandsættelse og genfremstilling* Raadvaad-Centeret 2001. <https://www.bygningsbevaring.dk/uploads/files/gode raad smed.pdf>

Vadstrup, Søren: *Working Techniques and Repair Methods for Plaster Decorations on Facades*. European Database on Plaster Architecture from the XIX and XX Century August 2001 (<http://www.palazzospinelli.org/plaster/essay/essay/Sorenindex.html>) eller <https://www.bygningsbevaring.dk/uploads/files/anvisninger/Working descriptions new 2008.pdf>

Vadstrup, Søren: "Stenhuggerhåndværket". I: Kirkeby, Inge Mette (red.) "Sandstensportaler i Danmark". Skov- og Naturstyrelsen/Christian Ejlers Forlag. København 1995.

Vadstrup, Søren: *Gørtlerarbejde. Møblernes beslag af messing og bronze*. I: 'Dansk Møbelhåndværk i det 20. århundrede'. Kunstindustrimuseet. 2000

Fra 'Plaster Architecture'**Fra 'Gode råd om smedejern'****Fra 'Dør- og portbeslag'**